

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 3. števil 577 - Cena 10 ltr - 8 jugolire - 5 din Poština plačana v gotovini TRST nedelja, 27. aprila 1947 UREDNIŠTVO in UPRAVA, PIAZZA GOLDONI št. 1 - 1. Tel. št.: Ur. 93806, 93808 Upr. 93807, Rokopisi se ne vračajo

Borba za naše pravice še traja in bo trajala, dokler ne bodo pravično rešene naše zahteve.

Po 25 letih fašističnega zatiranja in ob šesti obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda Izvršni odbor SIAU poziva demokratično javnost, da obsodi šovinistične izgrede ki poskušajo Slovincem kratiti najosnovnejše narodnostne in kulturne pravice

Vsej demokratični javnosti STO-ja!

Na seji dne 26. 4. 1947. je izvršni odbor Slovensko-italijanske antifašistične unije ob ugotovitvi izgrede, ki jih je skupina razglednih hujšakov, ojušana tudi zaradi pomena in neodločenega posega policije, izzvala v petek zvečer 25. aprila ob priliki predstave Slovenskega narodnega gledališča v dvorani »Nazionale«, ki so jo po neskončnih pogajanjih kompetentne oblasti dovolile,

o b s o j a

najboljše podobne, vsega obsojanja vredne napade na zakonite in najosnovnejše kulturne prireditve naroda, ki več kot 25. let in imel možnosti, razvijati kakršnega koli kulturnega udejstvovanja. Sprito tega Izvršni odbor ugotavlja, da tako postopanje nasprotuje najosnovnejšim načelom kulturnega sožitja in slovenskega dostojanstva; ugotavlja dalje, da se na tak način znova podžiga pojemajočo nacionalno sovraštvo in s tem

razburja duhove, da bi na predvečer prvega maja ustvarili napeto ozračje z gnušnim namenom, da bi motili mogočno in mirno manifestacijo ljudskih sil v njihovi težnji za dosegom demokracije;

n a z n a n j a

vsem poštenim meščanom slika dejanja in zločinske namere, kakor tudi podlo tendencioznost poročanja nekaterih listov in poziva vse stranke, struje, politične skupine in prav tako tudi posameznike, da zavamejo jasno in nedvoumno stališče glede dejanj, ki onečajo mesto in ovirajo uveljavitev mirnega sožitja samobitnih narodnostnih skupin, kar onemogoča razvoj politike sporazumevanja tudi v mednarodnem obsegu.

IZVRŠNI ODBOR

SLOVANSKO ITALIJANSKE ANTIFAŠISTIČNE UNIJE.

NAROD SI BO PISAL SODBO SAM

Osvobodilna fronta slovenskega naroda praznuje svoje šesto obletnico. Primorsko ljudstvo, ki se za veda odločilne vloge Osvobodilne fronte za njegovo osvoboditev, se z vsem srcem pridružuje temu slavnemu, ustanovitvenemu O.F. je preokrenila našo usodo, postala je najvažnejša in naša zgodovina. Tega se vsi dobro zavedamo, tudi peščica narodnih izdajalcev, ki hote zapirati oči pred to resnico in zlonamerno širi glasove, češ da O.F. za Primorje ničesar ni dosegla.

Stari klevetniki, ki se zavijajo v plašč nevednosti in nezmožnosti, hočejo s tem reči, da je bila za nas osvobodilna borba z vsemi žrtvami udarec v vodo. Se več: gospodje, ki že mesec in mesec brigajo blažiti iz svoje goriske greznice, trdijo, da je O.F. kriva, da niso bile uresničene vse naše težnje.

Poznamo jih do mozga in do kosti iz njihove bližnje in daljše preteklosti, ne samo od danes ali od tujca. Ti o ovce preobčutni volkovi so v dobi med dvema vojnama, pod fašizmom, pred ljudstvom hlinili svojo narodno srce, toda previdno, da niso bile oškodovane njihove osebnosti. Ljudstvo je trpelo, ljudstvo se je upiralo, sedanji klevetniki pa so spodbujali ta odpor z zavajanjem oči: Ali ni škoda tolikih najboljših fantov in deklet, ki gredo v ječe in na otko ali pa morajo bežati čez mejo? Pred oblastmi pa so zagovarjali: Saj mi nismo med tistimi, ne strinjamo se s takimi metodami. Le no upora, le ponižni hlapi svojih gospodarjev, saj naše življenje ni od tega sveta.

Primorsko ljudstvo je gledalo v Sovjetski zvezi in v jugoslovanskih narodih svoje bodoče rešitelje, upalo je in pričakovalo. Gospodje, ki so bili v svojem bistvu že takrat narodni izdajalci, pa so leta in leta širili o Sovjetski zvezi laži in klevete.

FRANCE BEVK

Ne, njim podobni na drugi strani ne, pa so medtem storili vse, da so spodbujali notranje in zunanje primorskega ljudstva, ko je upanje bilo v uru, niti v najhujši meri ni moglo uresničiti. Bratov naših klevetnikov so pozvali fašistične okupatorje, kot svoje krešitelje, da jih najhujše pihajo na staro Jugoslovanstvo, ki je bila njihova nesrečna roka. Gospodje, ki bi nam danes radi solili pamet, so imeli srčnatost pohod »časopisnikov« slovenskega naroda v Rim in njihovo poklonitvijo najhujšemu krivniku primorskih Slovincem za »emodor potezov«.

V tem najtežjem razočaranju, v tej najbolj črni uri naše zgodovine, se je primorsko ljudstvo z bratstvom in strahom vpraševalo: Kaj najdeli? Ni vedelo, kam najpre svoje

upanje, le temno bodočnost suženstva je videlo pred seboj. Kje so bili tedaj naši gospodje, da bi obupan množicam pokazali pot do zarije ali jim dali vsaj malce uthe? Ni jih bilo. Nezmožljivi odgovor na vprašanje je dala Osvobodilna fronta, ki je primorskemu ljudstvu pokazala edino pravo pot v svobodo. In ljudstvo je zopet doignilo glave. Torej je še v nas kri starih upornikov, ki so se znali boriti za svoje pravice in se v tem boju tudi žrtvovali? Stara Jugoslavija je bila za vedno pokopana, iz požarov in krvi je vstajala nova, kateri je hotelo biti priključeno tudi primorsko ljudstvo.

Z rojstvom Osvobodilne fronte so se pojavili tudi njeni nasprotniki. Bili so to isti ljudje, o katerih gre beseda. Sprva nekam preplašeni in negotovi so priporočali čakaanje, govorili o zbiranju sil za poslednji udarec. Zaradi vetra, ki je pihal z dežele, se gibanje takoj sploščilo niso upali postaviti po robu, izjavljali so, da so za Osvobodilno fronto, toda brez komunistov, kakor so bili tudi za slovensko Rusijo brez boljševikov. Danes se to sliši kot dovijanje za smeh, toda bila je resnica. Najodkritosrečnejši med njimi niso več omenjali Jugoslavije, ampak so se opirali za utopijo nekake zveze srednjeevropskih katoliških držav. Taka umetna tvorba bi bila najbližja njihoveemu srcu in njihovim osebnim koristim, da nismo govorili o tujih koristih, ki so se jim bili edini. Le, gospodje, mi ničesar nismo pozabili!

Primorsko ljudstvo pa je medtem šlo svojo pot. Brez dolgega razmišljanja in oklevanja je čisto nagnosko pravilno razumelo kje Osvobodilne fronte. Sledilo mu je preko glav svojih voditeljev, ki so mu tajno ali očitno kazali druge smeri. V prazno so padale besede o čakanju, ljudstvo je hotelo svobodo čimprej in za vsako ceno. Cesar naj bi tudi čakalo? Da bi mu krojili pravico na tak način, kot so mu jo krojili po prvi svetovni vojni? Ves slovenski narod se je boril proti okupatorju, ali naj bi samo Primorci stali s prekrščenimi rokami? Primorsko ljudstvo, ki je bilo pravkar prišepetane politične koncepcije, so doživelo svoje največje razočaranje nad staro Jugoslavijo, se ni moglo več zanašati na tuj pomoč, ampak se je zavedalo, da mora samo zgraditi za oržje in z žrtvami podčrtati svojo odločno voljo. Osvobodilna fronta brez komunistov? Kdo ni vedel, da je bila prav Komunistična partija, ki je poklicala v življenje Osvobodilno fronto in napisala na njen prapor poleg borbe za svobodo tudi borbo za osvoboditev pred izkoriščevalci? Ljudstvo se ni dalo begati, jasnovidno in uporno je šlo za svojim ciljem. Dogajali so se sičerski padci in zopetni dvigi navdušenja, toda ni bilo odklona od smeri brez ozra na materialne in slovenske žrtve.

V tem boju je bil skovan nov primorski človek, ponosen in samozavesten, ki za vedno odklanja hlapčevanje. Gospodje, ki so stali ob strani ali celo plaval proti toku, ga niso mogli več prepoznati. Zavedali so se, da se jim ljudstvo za vedno izmaklo iz rok in nespravičivo so vračilo do svobodoljubnih načel, sta jih vrgla na sovražno pojavo. S skrivito mislijo na zapadne zaveznike, »katerim« je vse domenejeno, kakor so se izražali, so se na obraz lili Nemcem, sodelovali in trobili njihova gesla. Vseh poželjiv in pobojev v drželi so bili po njihovem krivi partizani. Nemci in njihovi hlapi pa so bili deležni blaginje, četudi so jim bile roke kr-

Proslava šeste obletnice OF bo danes ob 10. uri predpoldne v kinu »Mare«.

zadnje resne bliske oprilji internacionalizacije Julijske krajine. Sprva previdno, a vedno bolj odločno, dostojno pa so odklanjali novo Jugoslavijo, v katero so se besno zaganjali z lažmi in klevetami. Samo ne svobode, za katero je preteklo toliko dragocene krvi, ampak hlapčevanje tuji koristim. Od tod sovraštvo do vsega, kar je resnično demokratično, odpor proti manifestacijam primorskega ljudstva. Tudi ta zdajnja zabloda se jim ni do konca uresničila. Ne skrb za Primorje, srd nad neuspehi jim narekujejo obtožbe, ki so polne profistolov. Hkrati pa hočejo s tem, da valijo krivdo za to, da nismo dosegli vseh narodnih ciljev, ki so jih neprestano namigovali, na Osvobodilno fronto, in njeno vodstvo, to diskreditirati v očeh ljudstva.

Naša sreča je, da nam ta peščica klevetnikov ne piše zgodovine. Ljudstvo je že zdavnaj sprejelo in se danes kot večeraj svetlo oklepa Osvobodilne fronte, kar so

SLOVENCEM Svobodnega tržaškega ozemlja!

27. aprila 1941., pred šestimi leti, je bila pod vodstvom Komunistične Partije Slovenije ustanovljena Osvobodilna Fronta slovenskega naroda. To so bili najtežji trenutki v zgodovini Slovincem in v zgodovini jugoslovanskih narodov. Jugoslavijo so bili pogazili in razkosali fašistični in nacistični zavojevalci. Izdali so jo vsi tisti, ki so se proglasili za voditelje njenih narodov, ter se vdinili fašističnemu okupatorju. Prepustili so ljudstvo na milost in nemilost fašističnim hordam. Kot povsod na svetu so se tisti, ki so se proglasili za narod, za nosilce narodne miselnosti in tradicije, znašli na isti fronti s krvniki svojega ljudstva.

Ljudstvo je šlo po svoji poti, po poti borbe za svobodo, za obstoj, ki je bila obenem borba za nove temelje družbenega življenja, za demokracijo, za boljše življenje vsega naroda in posameznika. Osvobodilna fronta je združila pod svojimi zastavami ves slovenski narod. Iskra oborožene borbe je takoj preskočila umetne meje, ki so jih tuji imperialisti zarezali v živo telo slovenskega naroda. Borba za svobodo in združenje slovenskega naroda je zajela takoj tudi tržaške Slovence. Zaveš, da si je treba svobodo priboriti, da se je treba za življenje naroda boriti, je postala last slehernega Slovence. V borbi se je ustvaril nov značaj slovenskega človeka. Slovenci so postali iz naroda hlapcev narod junakov.

Borba malega naroda, ki se je boril za življenje, je bila velika moralna sila, je bila plamenica, ki je vzgala plamen vstaje proti fašizmu, proti zatiralcem daleč po Evropi. Borba slovenskega naroda za svobodo in za demokracijo je bila vzgled vsem sosednim narodom. Slovenska partizanska vojska, ki se je borila v okviru jugoslovanske ljudske armade, je bila sila, ki je ogromno pripomogla k zmagi svetovnih demokratičnih sil s svojo dosledno borbo na ozemlju, kjer se stikajo glavne prometne zveze med jugovzhodno in zapadno Evropo. Italijani

Industrializacija Jugoslavije bo prinesla blaginjo delavcu, kmetu in poštenu inteligenci

Beograd, 26. — Maršal Tito je v ljudski skupščini v zvezi s petletnim načrtom izjavil, da je načrtno gospodarstvo nerazdružljivo povezano z novim socialnim redom ljudske republike Jugoslavije. Načrtno gospodarstvo je potrebno, da se prepreči krize, ki so periodično nastajale pod kapitalističnimi režimi, dočim so te krize v ZSSR in v Jugoslaviji nemogoče. Če bi Jugoslavija skušala obnoviti v vojni porušeno domovino samo s pomočjo uvoza, bi prišla ponovno pod vpliv tujega gospodarstva, čemur bi sledil tudi politični vpliv.

Maršal Tito je nato govoril, kako je tuji kapital izkoriščal staro Jugoslavijo s sodelovanjem kralja in vseh, ki so živeli okrog njega. Pri tem so tuji izkoriščanje rudnikov in raznih monopolov v Jugoslaviji imeli ogromne dobičke. Industrializacija Jugoslavije, je nadaljeval maršal Tito, mora do prinesiti blaginjo delavcem, kmetom in pošteni inteligenci.

Končno je maršal Tito izjavil, da se bodo pri izvajanju petletnega načrta pojavile težave, izrazil pa je prepričanje, da bo izvedba načrta popolnoma uspeša.

Proizvodnja aluminija v Dalmaciji

Zagreb, 26. (Tanjug) — V tovarni aluminija v Lozovcu v Dalmaciji so napravili nove naprave za elektro-lizo, ki že delujejo. Te naprave so postavili v rekordnem času. Proizvodnja tovarne se je v aprilu zvišala za 20% v primeru z oktobrom 1946. Kakovost proizvodov se je izboljšala za 1%, stroški proizvodnje pa so se znižali za 10%.

Proga Bafik-Jadran

Praga, 26. (Inpres) — S prvim majem bodo odprli novo železniško zvezo pod imenom »Express Baltik-Adria«, ki bo vezala Baltičsko morje z Jadranom skozi Prago in Dunaj ter bo končala na Reki.

General Markos izjavlja

da je izzivanje na albanski meji organiziral »Intelligence Service«

Tirana, 26. (Tass) — List »Baskim« objavlja razgovor generala Markosa, poveljnika grške osvobodilne vojske, z dopisnikom lista »Nuri Nata«, ki je skupno z delegati Varnostnega sveta obiskal področje, ki ga nadzorujejo partizani. General Markos je poudaril, da je glavni namen grške partizanske borbe, rešitev vseh vprašanj v Grčiji brez tujega vmešavanja, in da je izzivanje na albanski meji organiziral »Intelligence Service« s podporo monarhistične vlade, zato da bi povzročil obsejne incidente in vrgel slabo luč na albansko republiko. To vse je jasen dokaz imperialističnih namenov z Grčiji.

Glede trditve, da dobivajo grški partizani orožje preko severne grške meje, je general Markos izjavil: »Če bi nam Jugoslavija, Bolgarija in Albanija pomagale z orožjem, ne bi bila monarhistična vlada v Atenah več na oblasti.« General Markos je dalje poudaril, da je monarhistični tisk dvignil velik hrup zaradi njegovih sestankov z delegati Varnostnega sveta in zatrjeval, da je do sestanka prišlo na jugoslovanskem albananskem ozemlju. S tem so hoteli prepričati javnost, da imajo gr-

Julijske Krajine ter Furlanije so se zgodaj priključili tej borbi. V borbi proti skupnemu zatiralcu se je skovalo slovensko-italijansko bratstvo, postavile so se nove osnove za sožitje obeh narodov, ki jih je vse doslej, razdvajal strup šovinizma ter rasnega sovraštva, ki ga je širil fašizem in družbeni krogi, iz katerih je fašizem zrastle.

Slovensko ljudstvo je skupno z drugimi narodi Jugoslavije po štirih letih krvave borbe slavilo zmago. Toda 12. junija 1945. se je morala Jugoslovanska Armada umakniti iz dela Julijske Krajine in iz Trsta. Svetovni imperializem ni hotel priznati naših pravic, ker si je hotel na tem ozemlju ustvariti bazo proti demokratičnim silam Vzhodne Evrope. V interesu mira je po dolgi diplomatski borbi, v kateri je ljudstvo Julijske Krajine s svojimi odločnimi zahtevami odločno podpiralo demokratične sile, ki so se borile za pravično rešitev našega vprašanja, prišlo do kompromisne rešitve, da ustanovljuje STO-ja, kar je pomenilo ločitev nad sto tisoč Slovincem in Hrvatov od matere Jugoslavije.

TO ZRETEV JE JUGOSLAVIJA MORALA SPREJETI V INTERESU MIRU. IZJAVILA PA JE PRED VSEM SVETOM, DA NE MORE PRIZNATI KRIVICE TER DA NE BO NIKDAR POZABILA SVOJIH SINOV, KI OSTANEJO IZ VEM NJENIH MEJA.

Borba, ki smo jo vodili vse čas od 1. junija 1945. za pravično rešitev naše državne pripadnosti, borba, ki je še bolj povezala Slovence z italijanskimi demokratičnimi množicami, je ponovno pokazala, kakšno moralno, kakšno notranjo silo nam je dala Osvobodilna borba pod vodstvom Osvobodilne fronte. Ta borba se danes nadaljuje z isto srčnostjo za svobodo, za narodno enakopravnost, za demokracijo in kruh, za bratstvo in neodvisnost proti imperialističnim silam, ki bi hotele gospodarsko in s tem tudi politično zaslužiti naše ozemlje ter pahniti najhujše ljudske plasti v bedo, sovraštvo in obup. Ta borba pomeni za Slovence borbo za polne pravice našega jezika, za enakopravnost naše kulture, za našo narodno samobitnost. Zmagali bomo, če bomo znali očuvati našo narodno enotnost, veliko pridobitev narodno osvobodilne borbe. Samo izdajalci slovenskega naroda bi hoteli cepiti naše sile s tem, da bi ustvarili razne stranke, ki bi bile le orodje za njihove osebne špekulacije na škodo naroda. V tej borbi bomo zmagali. Če bomo tesno združeni z italijanskimi demokratičnimi množicami, če bomo hodili po poti, ki nam jo je začrtala Osvobodilna fronta, po poti dosledne borbe za pravice ljudstva proti zatiranju, proti nasilju in krivicam za demokracijo, za bratstvo med narodi.

NAJ ŽIVI OSVOBODILNA FRONTA, VODITELJ BORBE SLOVENSKEGA NARODA ZA NJEGOVO SVOBODO IN TVOREC SLOVENSKO-ITALIJANSKEGA BRATSTVA! NAJ ŽIVI SLOVENSKO-ITALIJANSKA ANTIFAŠISTIČNA UNIJA!

SMRT IMPERIALIZMU — SVOBODA NARODU! NAPREJ ZA TRAJEN MIR, SVOBODO IN DEMOKRACIJO V SVETU!

ODBOR ZA PROSLAVO 27. APRILA

ŽIVELA ENOTNOST DELOVNEGA LJUDSTVA STO-ja!

Mladina pridno vadi

Uspeh skupnih telovadnih vaj je viden. Prav masovna fizikultura je v zadnjem času še bolj zblžala delavsko in kmetično mladino, študente in vajence, Slovence in Italijane. To tesno sodelovanje vse mladine v fizikalnih organizacijah združuje mladino v močan enoten blok zdravih, močnih in borbenih ljudi, ki bodo jutri sposobni reševati probleme v interesu procvita in mira STO-ja.

VSOTA PROSTOVOLJNIH PRISPEVKOV NARAŠČA!

Finančni odsek koordinacijskega odbora javlja: Za 1. maj so darovali slededce vsote, I. rajon 7.771 ltr, II. rajon 20.086 ltr, III. rajon 53.974 ltr, IV. rajon 24.000 ltr, sektor Skoklja 3.043 ltr prostovoljnih prispevkov.

1. MAJA BODO DELAVCI, KMETJE IN NAPREDNA INTEGENCIJA KORAKALI V MOGOČNI POVORLI, ZDRUŽENI POD RAZLIČNIMI ZASTAVAMI, IN BODO MANIFESTIRALI ZA DEMOKRACIJO, NEODVISNOST, MIR, DELO in KRUH.

Mogočna proslava 1. maja bo izraz naše borbe proti imperializmu za svobodo, neodvisnost in bratstvo med narodi

JOSIP VIDMAR

BORIS KIDRIČ

OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA

USTANOVITEV 27. APRILA 1941 V SLOV. PRIMORJU

TONE FAJFAR

Z lojstrkim vozom smo se vozili pozno popoldne proti Ljubljani. Bolj kot kar koli dosti, me je stisnilo spoznanje težke resničnosti, ko sem zdaleč ugledal na našem ljubljanskem gradu belo zastavo. Vse drugo sem prejel priča o kapitulaciji nad glavnim mestom malega naroda, katerega usoda so izročili enarodni voditelji Nemcem in Italijanom...

začeli spet iskati. Vsi smo vedeli, da je nastopil trenutek odločilnih dejanj. Treba je bilo nekaj napraviti. Toda kaj? Marsikoga je katastrofa s svojjo nepričakovano preplasila. Ali bi ne kazalo priti se in počakati na razplet vojne ter se potem v odločilnih trenutkih vmešati v dogajanje? Ali pa se morda zdaj po tistem organizirati, zbrati svoje vrste in spet čakati organiziran in pripravljen na konec? Ali pa takoj nastopiti? Toda to se je do zadnjega skoraj vsem Slovincem zdelo blažna misel. One dni smo na svoje oči videli strašno vojno silo sovražnika, ki se nam je zdelo še strašnejša, če smo primerjali s tehnično slabo opremljeno jugoslovansko vojsko. Ta vprašanja so našla končen odgovor 27. aprila, 14 dni po velikem petku.

Franc Albrecht, pok. dr. Sturm in jaz. Razgovor je začel Boris Kidrič ter podal analizo položaja, v katerega smo zašli Slovinci. Postalo je jasno, da je rešitev le v borbi. Jasno smo se zavedali, da je izhod, ki so ga predlagali komunisti, vezan na velike žrtve. Toda ne bom se motil, da sem že takrat pri vseh prisotnih jasno občutil odločitev, da je boljše častno umreti kot borce, kakor pa počasi poginjati kot nevedna kladna živina ali pa celo sramotno pasti na kolena pred sovražnikom.

Vse nas je spremljala takrat še ena misel: Sovjetska zveza. Prepričani smo bili, da ni daleč dan, ko bo tudi ona stopila na bojno pozorišče. Prav misel na Sovjetsko zvezo je slehernega od nas opogumila, da smo kljub brezupnim izgledom z zaupanjem zrl v prihodnost. Vedeli

na tem sestanku sklenili izdajati glasilo fronte »Slovenski poročevalci«, ki je prvič izhajal za časa Stojadinovičevih volitev kot glasilo kmečko-delavske koalicije. Partija se obveže, da na fronti na uporabo ves svoj tehnični aparat.

J. BELTRAM-JANHO

Osobodilno gibanje na Primorskem začelo s dnem okupacije po italijanskih četah, potem ko so imperialistične sile Antante po znanem Londonskem paktu prodale 600 tisoč Slovanov italijanskemu nasilju. Kaj kmalu so Slovani v podjarmljeni Julijski krajini občutili novega oblastnika, ki ni štedil s sredstvi, da bi uničil vse kar je zaklad prebivalstva naše dežele: jezik, kulturo, bogastvo dežele. Požig ljudskih domov, uničevanje knjižnic, razpustitev slovenskih učiščencev v Italijo — to so ukrepi, ki jih je zatiralceval v naši deželi.

šek nasilja, ki ga je zatiralec počenjal, so bile žrtve, ki jih je primorsko ljudstvo dajalo na oltar svobode. Vladimir Gortan, Bidovec, Marušič, Valenčič, Miloš, kasneje Tomažič, Kos in drugi — to so vedno živi spomeniki, ki bodo v stoletja pričali o naših žahtevah in odporu ljudstva, ki se svoji svobodi in zahtevam ni nikdar odpovedalo.

di partizanov v aprilu 1943 čez Matajur v Slovensko Benečijo pod vodstvom namestnika komandanta Glavnega štaba, sedaj generalmajora Jaka Avšiča. Tu je besnost sovražnika prekalala vse mere. O tem pričajo borbe na Kolovratu, kjer je padlo nad 300 sovražnih vojakov. Za vedno bodo ostale bitke na Kolovratu v trajnem spominu vseh Slovencev kot najlepši primer borbe in žrtvovanja za narodno osvoboditev, za združitev celega naroda. Najboljši sionisti slovenskega naroda so tu nesebično dajali žrtve za osvoboditev onih Slovencev, ki jih je kruta peta zemlje lačnega sovražnika tlačila in razarovala.

PRI BRANICI JUNIJA 1944

Isto uro, ko sem se vrnil, je z druge strani, z Viča, pričela »evajati« Ljubljano italijanska okupatorska vojska. Najprej kolone bersaljerov, nato pehota in tanki. Iz vrst vojakov so gledali silili očitožne vzlike: »Kaj! ste pošli! Mi smo vas čakali!« Primorski Slovinci so bili prav tako kot mi razočarani nad naglim polomom. Pričakovali so nas kot osvoboditelje, zdaj prihajajo v vrstah okupatorske vojske, da pomagajo fašizmu, svojemu tlačitelju, do kraja uničiti vsak up.

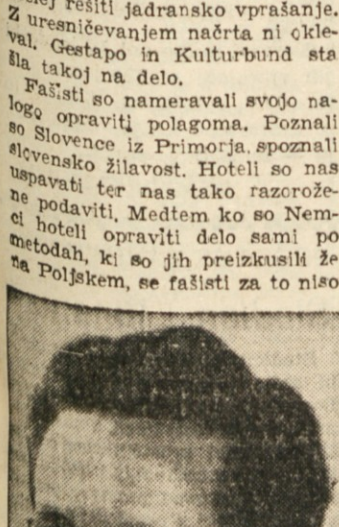
Italijanska okupacija je marsikoga presenetila. Vsi so pričakovali Nemcev, večina s strahom, nekateri tudi z veseljem. Ljubljana je tiste dni pokazala svoje pravo lice: marsikje se je pojavila raz okno hitlerjske zastave. Tudi očete naroda so bili nad vojno okupacijo slovenskega ozemlja zaskrbljeni. Menili so — kakor da bi šlo za večno — da bi bilo najbolje, če bi ostali Slovinci pod eno streho, pa naj si bo pod nemško ali italijansko. In zato so posilali prošnje na obe strani poveljujočim generalom: v Celje k nemškemu in v Gorico k italijanskemu. Tiste dni so se začeli mnogokje pojavljati predlogi za ustanovitev posebne slovenske države pod nemškim ali italijanskim protektoratom. Teda sovražnik je imel s Slovinci svoje posebne načrte.

Res so se v našem javnem življenju pred vojno oblikovale in raznih taborih napredne in svobodoljubne skupine, ki so potem v Osobodilni fronti odigrale svojo zgodovinsko vlogo. Ni pa bilo med njimi združevalne sile ne brezobzirno odločilnih ljudi in nikakršne skušnje ilegalnega dela kakor tudi ne predvsem preizkušene teorije in taktike osvobodilne borbe. Vse te lastnosti je imela Partija, ki je bila zato sposobna, da je postala iniciator in organizator zmagovite osvobodilne borbe.

Z delom smo takoj pričeli. Fronta se je pričela nepričakovano krepiti in širiti. Aktivisti osnovnih skupin so tvorili jedro novega gibanja. V naslednjih mesecih smo zbrali v fronti 18 raznih skupin. Tedi je tudi osnoval Vrhovni plenum.

Okupator je kmalu zavohal, od kod mu preti nevarnost. Že za 1. maj je začel s racijami za komunisti, ki so pa prinesle prav malo uspeha. Ta okupatorska akcija je bila pravzaprav opozorilo č čuječnosti. Vse delo se je preselilo v strogo ilegalnost.

Tudi krič, ki se mu dogo-

KARDEŽ

NA ULICAH IN V TVORNICAH TRSTA

V. SEB'N - MORANA

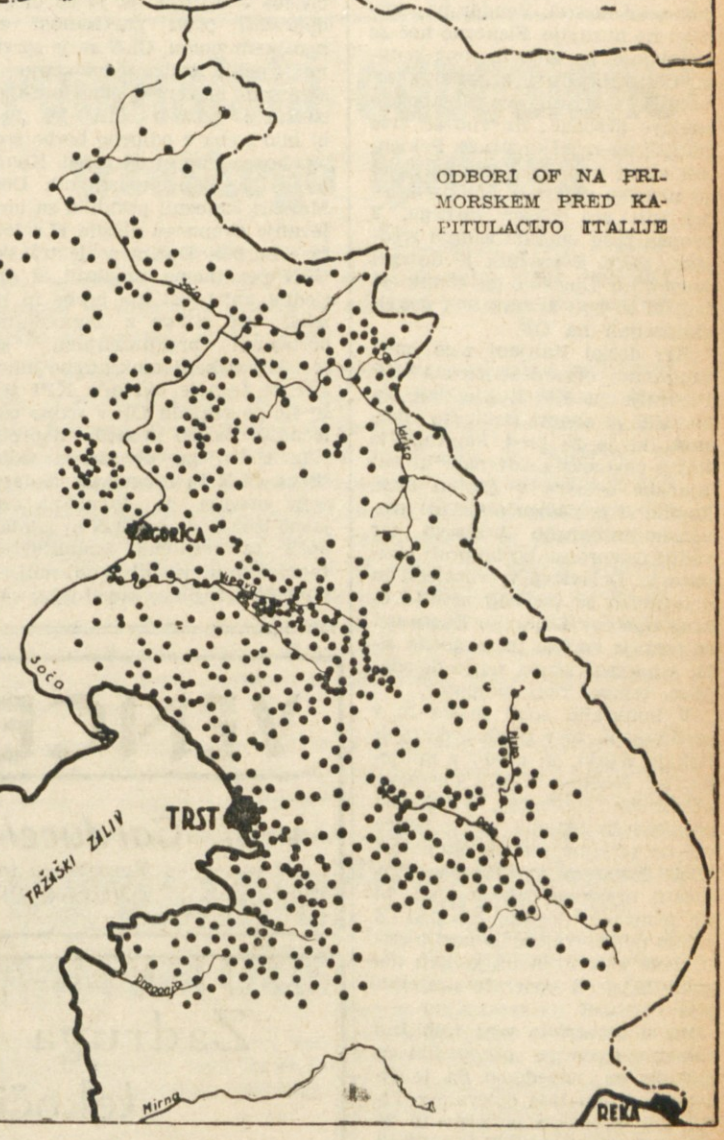
Jesen 1941. Vsa Evropa je pregažena po fašističnih armadah in Nemci prodirajo proti Moskvi in Leningradu. Fašizem je piljan zmag. Antifašisti Trsta in okolice se pripravljajo na boj. Vsi Slovenci deprimirani gledajo na težak položaj. Jugoslavija, ki je bila mnogim v največje upanje, je pregažena.

Osobodilna fronta slovenskega naroda, ki se je v jeseni 1941 začela razvijati, je našla prav v teh množicah svoje najboljše aktiviste, ki že sredi masega procesa posujejo tržaške ulice z letaki, v katerih OF poziva na borbo proti fašizmu in terzizmu. V fašističnih demagogijah na Stajerskem in Dolenjskem. Toda bili smo prepričani, da bo po hipni omami prišlo kmalu iztrženje. Ljudstvo mora v kratkem spoznati, da so vsi upi v rešitev socialnega in

smo, da je edina sila na svetu, katerega more napraviti konec fašizmu ter rešiti človeštvo, prav Sovjetska zveza.

Okupator je kmalu zavohal, od kod mu preti nevarnost. Že za 1. maj je začel s racijami za komunisti, ki so pa prinesle prav malo uspeha. Ta okupatorska akcija je bila pravzaprav opozorilo č čuječnosti. Vse delo se je preselilo v strogo ilegalnost.

Naslednje središče okupatorja: talci

ODBORI OF NA PRIMORSKEM PRED KAPITULACIJO ITALIJE

čutili dovolj močne ter so si takoj pričeli iskati pomočnikov med Slovinci. In taki pomočniki so se jim začeli sami ponujati. Nalaganje »Narodni sveta« komaj čakal na milosten namig okupatorja. Čez noč je pozabil vse priene, pozabil na svojo edino, nezveljavljeno državnostnost. Zarj je bil eden grolo: ostali na obisti za vsako cenj: postalo lahko mirno pričakanje prihodnosti.

OF voditelj ca delavcev in kmetov

Proces, ki naj bi bil dokončno obračunavanje z vsemi naprednimi silami Trsta in Primorske, je postala obtožba fašizma in bojni klic proti njemu. Široke množice so prisluhnile besedam Tomažiča in tovarišev ter se morda prvič zavedale, da je to prav za prav njih lastni program borbe za svobodo. Zdržitev vseh naprednih sil Slovencev in Italijanov v odprto borbo proti fašizmu ter pravilna rešitev tržaškega vprašanja je bilo isto seme, ki so ga obložili vrgli med delovno ljudstvo, kjer je začelo kiliti.

Po vseh predelih tržaškega mesta se snujejo odbori OF, v tovarnah in delavnicah nastala je okoli OF skupna delavska organizacija Slovencev in Italijanov. Koncem leta 1942 je osnovanih v Trstu 39 odborov. Kljub budnošči fašistične policije in večkratnim vdorom se OF nenehoma širi in podpira z vsemi potrebnimi sredstvi partizan-ke edince na Primorskem. Odbori Delavske enotnosti pa povezujejo vedno širši krog delavcev, k. s sabotažami privzdejavajo v zaključu ogromno škodo fašističnemu vojnuemu stroju.

Delovci iz Trsta ustanove nove partizonske edince

Padeč fašizma najde slovenske delovne množice že pripravljene in revolucionarne. V enem dnevu pometejo z vsemi vidnimi spomini na najbolj žalostno zgodovino Trsta. Trpko je bilo razočaranje ljudstva, ki je pričakovalo, da bo zlom fašizma prinesel svobodo in mir. Reakcionarne sile so obdržale ves fašistični upravni aparat in tudi njegove metode. Jede so še vedno polne političnih jetnikov. Se bolj se pojnijo zaporu kot prej, se hujša so mučenja. Toda ni je sile, ki bi ustavila polet ljudskih množic. Tržačani so pod vplivom propagande in govoric prepričani, da bodo partizani v kratkem zavladali Trst. Le pešica starih ilegalistov okoli »Piccolas« skuša prepričati Tržačane, da je ita-

Poslednje središče okupatorja: talci

Mnogo tvornic stoji, kar delavcev ni na delo. V drugih zopet uničujejo stroje in material, da bi čim bolj oskodovali nemški vojni stroj. V delavnicah prireja delavci politična zborovanja, na katerih se seznanjajo s položajem in se pripravljajo na udar. V samem mestu se v kratkem ča-

su razmaknejo slovenske in italijanske ilegalne organizacije

Oktober 1943. ustanovljena ZSM in italijanska mladina v »Gruppo d'azione patriottica« sta se izkazali v vsakodnevnih akcijah: sabotaže v tovarnah, razoroževanje nemških vojakov, plenjenje skladišč municije in živeža, napise in letkovne akcije izpričujejo, da so na delu mlade sile v boju na življenje in smrt proti nemškemu okupatorjem. Poleg akcij mobilizirajo mladinske organizacije borbe in jih pošiljajo v partizane; njih število gre v tisoče. Obenem pa se mladina vzgaja politično in kulturno.

ustaje. Ze v juliju 1942 se organizira 1. bataljon Simona Gregorčiča, sledijo še istega leta še drugi bataljoni in v letih 1943-44 odhajajo v partizane tisoče novih borcev za svobodo. Zlasti Tolminka in Vipavska je v tej zimi dala ogromno število borcev, ki so z nesebičnimi diverzantskimi akcijami poročili sovražniku mnogo škode in velike izgube.

dile po tolikih žrtvah in trpljenju s strani anglo-ameriškega imperializma, potem ko se je z lastnimi silami ob podpori JA popolnoma osvobodilo, ne bo nikdar pozabilo. Nikoli ne bo pozabilo tudi tistih bratov, ki so še ostali izven mreže domovine FLRI.

NA PUŠCAH 1941-1942

Na Primorskem bi lahko našli dolgo vrsto kraških primerov vzornega zadržanja družin, ki so v dobi najhujšega preganjanja bile zatočene in dom partizanov in aktivistov. Teh zatočence ni moglo pozabiti prav tako kakor ne bodo one same nikdar pozabile partizanov, s katerimi so se borile na življenje in smrt za svobodo lastnega naroda. Četudi je bes sovražnika čestokrat razgalil družino ali požgal domaćo, so ostali trdni in zvesti v doslednem boju in nikdar niso na svojem potu oklevali.

Tako zatočence je bilo tudi pri Oskarjevi družini po domače na Pušcah. Sredi zime 1941-42 je prišel k Oskarju neznan človek pod imenom Matevž. Oskar je slovel daleč na okrog kot izredno zavezanec, zelo razgledan človek. Bil je prijeten, dvopenen in razumen. Matevž je prišel na sestanek, ki ga je sklical tov. Oskar. Bil je to prvi sestanek OF z namenom, da se postavi vaški odbor OF. Zvečer so prišli še drugi: tov. Cvetko, Venček, Strnad in drugi. V globoki ilegalnosti ob zastraženi hiši je začel tov. Matevž razlagati program OF, nujnost borbe, nujnost organizacije, ki bi povezovala vse narodove sile s ciljem izgonu okupatorja in po polne osvoboditve in združitve vseh Slovencev. Ni bilo tu lahke naloga v pogovih, v kakršnih se je začela postavljati vsa družina politična organizacija. In vendar je bilo treba napovedati neizprosno boj sovražniku, kajti ni šlo več samo za kooke je bilo postavljeno življenje vsakega slovenskega naroda in skorajda vseh slovenskih narodov. Tov. Matevž je mirno, a prepričljivo razlagal način in cilje borbe. V začetku je bilo med nami upravičeno neznanje, kajti agenti sovražnika so se čestokrat pojavljali in zapeljevali ljudstvo, da so ga napovedali izdaji. Značilno, da so prisotni, četudi različnih političnih prepričanj, stali vprašanje tovarišju Matevžu, v čigavem imenu govori. Ko je po daljšem oklevanju tov. Matevž izjavil, da govori v imenu KP, šele potem se je dvignilo zaupanje in prešli smo na postavitev odbora OF. Nihče od nas se takrat ni zavedal pomena tega večera, pomena besed tov. Matevža. Vsi smo stali vprašanja Matevžu, kakšen pogled ima na SZ, kako gleda na RA, kaj misli o končni zmagi. Naša vera v nepremagljive sile mlade RA in sile sovjetskega ljudstva je bila tako močna, da ni nihče dvomil v končno zmago nad fašizmom. Zmotili smo se v datumi, toda ne dokončnih ciljih.

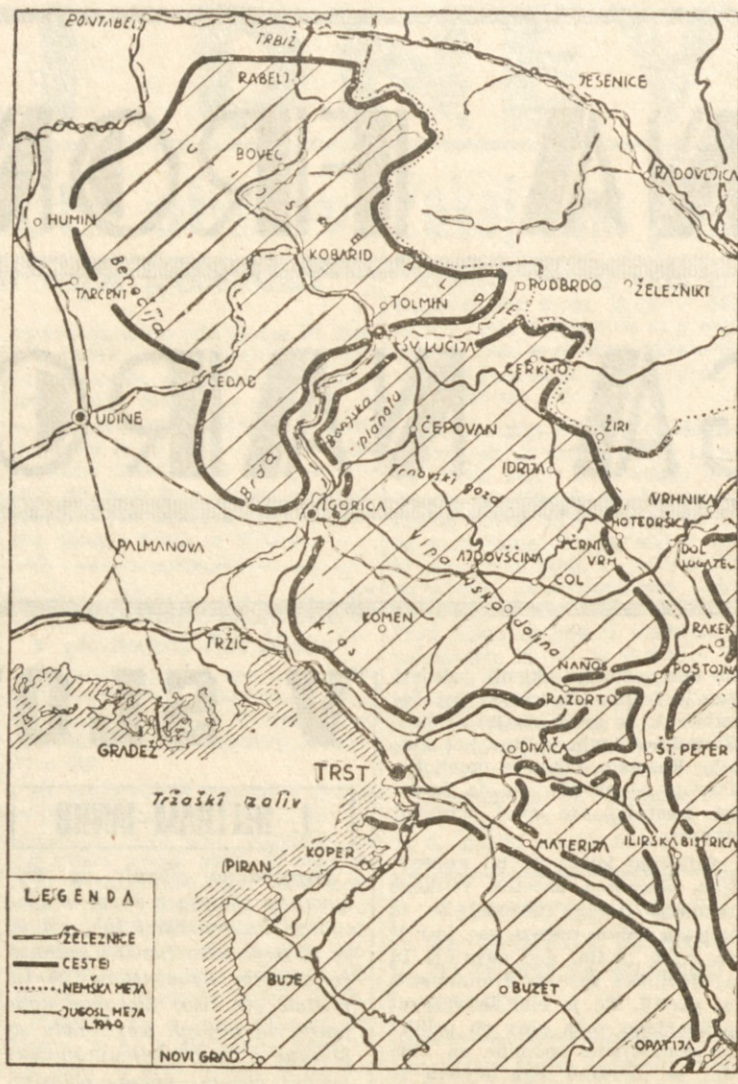
Od tistega dne dalje je postala Oskarjeva družina zatočena in pravi dom aktivistov in partizanov. Skoro ni bilo partizana, ki ni bil gost družine na Pušcah. Vsi se poznajo: Lojzko, Mileno in Oskarja. Tudi najmanjša, šele tri leta stara, Stana je služila stvari. Ko so vsled izdajstva aretirali tov. Oskarja, je družina nadaljevala in celo povečala svojo aktivnost in poštvalnost. Prišla je kapitulacija Italije. Iz zapora so se vrnil aratiranci in med njimi tudi Oskar, ki je po zmagi sredi leta 1944 padel v zasebno in postal žrtve hlapcev okupatorja. Upravičeno so žalovali vaščani zaradi izgube, ki jo je prižadel okupator, toda še huje so stisnile pesti in te tesneje so se strnile vrste odločenega ljudstva, da maščuje tovariša in vse ostale žrtve in nasilja.

Ni bilo tu edina družina v vasi. Nastali bi jih lahko celo vrsto, toda Oskarjeva družina je služila za vzgled vsem ostalim. Jasno, da ne more narod pozabiti teh ljudi, ne more, četudi se pojavljajo primeri, ko prav tisti, pred katerimi so se morali najbolj v začetku boja skrivati, skušajo trpeti in zavreči tudi in pritrjevanje prestane nevarnosti in trpljenja. Seveda se jim to posreči samo začasno, dokler ljudstvo take samozavane zaližne može ne razkrinka.

Tovariša Matevža ni več med nami. On je kot pionir OF na Primorskem izginil v trških zaporih pod bičem Coluzzijevih band. Prav tako ni več med nami Cvetko, ki je podel mušeniške smrti v Brelhi. Ko se spominjamo tega človeka, ki so ostale in ostanejo v trajnem živem spominu zasluge in nam, ki smo borbo skupaj začeli, delili nevarnosti in trpljenje, ko se ob tej priliki spominjamo vsega gorja, ki ga je moral prenašati naše ljudstvo, so zgražamo nad igro imperialistov, ki kljub vsemu temu nečje priznati vseh naših pravic, nečje priznati pravice vsemu našemu ljudstvu. Podlo iskanje argumentov, ki nikakor ne opravičujejo take odločitve, priča o gnolobi in nečlovečnosti imperialistov, ki so jim vse človeške žrtve deveta brga, samo da je zadovoleno njihovim požrešnim in nenasitnim apetitom. Toda iz tega boja in skupnega trpljenja smo se mnogo naučili; zlasti smo se naučili sovražiti vse, kar je krivično, kar zatira in tlač. Na drugi strani smo se naučili drugače gledati na svet in spoznavati, kdo so resnični prijatelji in kdo sovražniki.

Po poti OF, bogati na izkušnjah, bomo nadaljevali našo borbo za boljšo in srečnejšo bodočnost slovenskega naroda, da bomo sadove skupnih bojev uživali v osvobodjeni skupni domovini FLRJ.

JULIJ BELTRAM - JANKO

OSVOBJENO OZEMLJE OB KAPITULACIJI ITALIJE SEPTEMBRA 1943

MOJ KRAS

Scipio Slataper (Zlatoper) se je rodil leta 1888. v Trstu. Izhaja iz trške rodovine, v kateri se je slovenska kri s primorskega podeželja pomešala z italijansko iz Benetk. Bil je častnik pri "Piccolu". O političnih je hodil v Istro in na Kras, ki ga je odkril za časa svoje bolezni. Obšel je namreč za možgansko anemijo in je zato živel več mesecev nepretrgano na Krasu. V Florenci je študiral romanistiko in germanistiko ter tudi dosegel doktorsko čast.

Leta 1912. je izdal knjigo "Moj Kras" ("Il mio Carso"), po kateri je zaslovel po Italiji, pa tudi preko njenih meja. Iz te knjige prinašamo priložnostne odlomke — brez komentarja.

Ko je Italija napovedala Avstriji vojno, je kot trški študent stopil med prostovoljce, do katerih pa so bili Italijani zelo nezanimljivi. Padel je 3. decembra 1915. pri Podgori.

"Hotel bi vam reči: Rojen sem na Krasu, v koči s slannato streho, počrnelo od dežja in dima. Tam je bil gojlen in hrupav pes,

SLOVENCIPRICA KUJEJO OD ITALIJE DA JIH 2700 LETNA KULTURANE BO PONOVO RAZOČARALA

Beseda o dvatisočletni kulturi Italije ni prazen zvok. Pomislimo, da je imela ta kultura od ustanovitve Rima do danes tako izrazljivo silo, da je v starem veku polatnila vso Italijo in dobršen del bližnjih dežel, v naslednjih dobah pa vse novolatinske dežele (Francijo, Španijo, Romunijo), v novem veku skoraj vso južno Ameriko, da je več ko na pol polatnila anglosaksonske narode, ki so danes gospodari ob širnih delov sveta, da po vaticanškem vplivu vsi zmeraj latini vse katoliške narode, ki jim vsiljuje latinsko bogoslužje, in da delno latini za mednarodnimi tujkami latinskega izvora vse današnje kulturne narode na svetu, vstevši Sovjetsko zvezo. Odprite sovjetsko ustavo iz l. 1936, brž vidite že v naslovu tri latinske tujke: «Konstitucija socialističnih republik»; naslednja stran šteje v 22 vrstah kar 16 latinskih tujk med 48 brsedami, ali eno tretjino; to se ponavlja skoraj po vsej knjigi. Kdor pozna resnične človekanske vrednote latinske kulture starega, srednjega in novega veka, rimskega cesarstva, srednjeveškega humanizma in no-

vodobne svobodomiselnosti Italije, se ne bo prav nič čudil, če je vsak današnji Italijan ponosen na svojo 2000letno kulturo. (Bodimo pravični in štejmo od ustanovitve Rima l. 753 pr. Kr.) Po vsem svetu je razširjena latinska abeceda in povsod poznaajo ta ali oni nolatinski jezik.

V obnočje te kulture so prišli l. 1918 primorski Slovani. Dvatisočletna kultura se jim je tedaj predstavila v našem jeziku z zgodovinsko znamenitim proglasom, ki ga je bilo videti po vseh zidovih in se je začel: «Slovenci! Italija je država svobode...» itd. Italija je zagotavljala, da bo spoštovala slovenski jezik, izročila in običaje in bo dajala Slovincem več slovenskih šol, kakor jim jih je dala Avstrija. Obetala je gospodarske in druge ugodnosti; v primeri s trdo avstrijsko usodo bi se Slovincem v Italiji cedila mika in med.

Slovincem se je sicer na tihem padli Slovenci. S temno so mislili na beneške Slovence, ki jim je dala svobodoljubna Italija že l. 1866 podobna zagotovila, a jim v 52 letih do l. 1918 ni odprla nobene slovenske šole. Vendar so radovedno čakali, kako bo začela zmagovita Italija nove obljube izpolnjevati. Sprva je kazalo, da misli resno. O mešanem Trstu, mešani Gorici in mešanem Pulju (pomežje tudi o mešani Reki) je sicer izjavila, da to «città italianissima» (Rim je bil le «città italiana») in da v njih ni mesta za slovanske šole, vendar so v slovenskih občinah ostale slovenske osnovne šole (seveda z dodatkom italijanščine), Tolmin in Idrija pa sta postala središči za slovenske srednje šole.

Tedaj se je zgodilo nekaj strašnega, nepojmljivega: italijanski kralj, posebej dvisočletna kultura, ki je dotlej s častno besedo podpiral zgornje obljube, je čez noč izročil Italijo fašistom — in pošten, globoko človečanski obraz dvatisočletne kulture se je za Slovence v Italiji izpačil v gorsko pošast s strupenimi kačami namesto las. Ta strahovita spaka je nato četrt stoletja trdila, da je ona prava dvatisočletna kultura, ki mora Slovence kar njihre preobraziti v čisto krve Italijane. To poslanstvo je vršila z drugimi nečednimi posli tako vneto, da se je ves kulturni svet dvignil zoper njo in njeno nemško postrsim in je obe strli. Prava dvatisočletna kultura je našla zavetje v partizanskih krdelih in je vsem kulturnem svetu pomagala zrušiti kraljev prestol in uničiti početnika fašizma.

Taj dvatisočletni kulturi zdaj, ob koncu druge svetovne vojne, ne bo

Sončna Gorica

IZ KNJIGE SCIPIA SLATAPERJA

Zakaj, ti si Slovan, sin novega plemena. Prišel si v zemljo, ki jih nihče ni mogel naseliti, in si jih obdelal. Vzel si mrežo iz rok benekemu ribiču in si postal mornar, ti si zemljo. Ti si vstrajen in zmeren. Si močan in potrpežljiv. Leta in leta so ti pljuvali v obraz tvoje usojenstvo, toda ti tvoja ura je prišla. Čas je, da si ti gospodar.

Zakaj, ti si Slovan, sin velikega plemena prihodnosti. Ti si brat ruskega kmeta, ki bo kmalu prišel v onemogočeno mesto pridigar nov evangelij Kristusov, in si brat črnogorskega hajduka, ki je odrešil domovino Osmanov; in tvoja je sila, ki je oborožila beneške ladje, in velika, v blagostanju cvetoča Češka je tvoja. Brat kraljeviča Marka si, slovenski ratar. Mnogo vekov je ležal Marko v grobu na griču in mnogi izmed nas so ga šteli za mrtvega, za vedno mrtvega. Toda njegova sablja je zdaj poskočila iz morja in Marko je vstal. Trst ti morajo biti nove Benetke. Zažgi gozdove in pojdi z menoj.

Slovincem me gleda razdraženo. — Zažagaj gozdove, ki so jih Italijani, ljudstvo, izdelano od dvajsetih stoletij, postavili sem, da bi mogli hoditi poslušati predavanja Donne Paole in stopiti na Borzo brez burje! — Slovincem me ošne porogljivo, odreže vejo izvečje iz žepa stare žepnice, ki gore s počasnim vijoličastim plamenom, ter potrpežljivo zaneti ogenj. Jaz ga hujskam, toda on si po pastirski krajša čas; hujskam ga, ko da bi bil čisto kraven Slovan.

O Italijan, ne! Ko je gozd začel goreti, sem se preplašil in sem hotel tebi po pomoč. Toda on mi je rekel: — So daleč gasilci —; se počasi nasmehal, pobral bič in odšel za štirimi kravami.

Zmucen sem se zleknil. Tako se je spuščal Albin!

Uboga italijanska kri, ki udmačene matke, Nrna pomena, da se zlekne in preži ter skače z razkresčeni krepilji proti ple-nu; meseni zrezek je pripravljen in čaka na krožniku. Ti si bolna za možgansko slabokrvnost, uboga kri italijanska, in tvoj Kras ne bo več prerodil tvojege mesta. — Stegni se po tlaku svojih čast in čakaj, da te bo novi več potepal.

Ob zori sem se prerodil. Ne vem, kako je bilo. Nebo je bilo čisto in zagledal sem lepo belo mesto tam dol ter preorano zemljo. In v enem skoku, kakor če bi bil videl Boga, sem se vrgel nanj. Spuhtele so sanje in mora; zakaj jaz sem več kot Albin.

Čeprav, češ z menoj? Napravim te za gospodarja velikih poljan na morju. Daleč se razteza naša ravan, toda morje je bogato in lepo. In ti mu moraš biti gospodar.

OF NA ULICAH TRSTA

(Nadaljevanje s 3. strani)

Toda okupator ne drži rok križem. V organizacije so vnhujlo izdajalce, ki za judževce groše izdajajo sovražniku ustroj organizacij in zlasti njene voditelje. Silede številne aratcije, mučenja in ubijanja najboljsh aktivistov po zaporih. Ječe se zopet polno kot pred meseci. Vendar pa aktivisti ne murajoje. Sicherno neče se pojavljajo na zidovih novi napisi. Ceste so posute z letaki, s tovarniških dimnikov zaplapolajo zastave svobode; dnevno se vrše napadi na nemške stacije. Peklenški stroji pokajo v lokalih, kjer je nemško vojaštvo. Okupator se ne čuti več nikjer varnega. V svojem besu uporabi zadnje sredstvo: talce. Sovražnik je dosegel nasprotno. Ljudstvo ga zamrzi še bolj in še bolj se naveže v svojih simpatijah na OF.

Ker doslej Italijani niso imeli množične organizacije, tako KP Slovence in KP Italije dala pobudo, da se obnovi Delavska enotnost, ki je že pred kapitulacijo bila povezavala slovenske in italijanske delavce v enoten blok. Zadržali si je nalogo urjavati slovensko-italijansko bratstvo ter voditi neizprosno borbo proti okupatorju. Delavstvo v tvornicah in delavnicah se vse bolj zgrinja okrog odborov Delavske Enotnosti in postaja enotna in močena sila, s katero računa ne le delodajalec, temveč tudi okupator.

V bunkerjih sredi mesta in v predmestjih se v petih tiskarnah tiskajo letaki, ki gredo v milijone, ter časopisi «Unità operaia», «Delavska enotnost», «Tedenski pregled» in «Mlada pest». Nihče več ne verjame vestem okupatorjevi, časopisov in «Piccolu». Tržačani nestrpno čakajo vesti, ki jih prinašajo ilegalni časopisi. Z veliko poštvalnostjo nosijo zlasti žene v zavitkih na javnih ulicah liste, od kod se razdeljujejo.

Da si ustvarimo vsaj približno sliko močnega osvobodilnega gibanja, naj navedemo, da je začetkom jeseni 1944 delovalo v Trstu 212 tedenskih odborov in 24 okrajnih odborov OF, ki so šteli 1400 odnornikov brez ostalih članov in simpatizerjev. K temu številu moramo dodati 72 obratnih odborov in nad 200 podoborov Delavske Enotnosti s preko 2000 aktivisti ter končno še vse one odbore, ki jih je organizirala KP Italije in skupine GAI (Giovanti antifascista italiana) in DAI (Donne antifasciste italiane), ki so razvijale ilegalno delovanje med Italijanski ni množicami.

Odiolčni dogodki na frontah, ko so se Rdeča in zavezniške armade že borile na samih nemških tleh, so zahtevali tudi v Trstu združitve vseh sil, brez razlike politične pripadnosti. Na podlagi dogovora med Izvršnim odborom OF in vodstvom CLN-a (Comitato di liberazione nazionale) za Severno Italijo je bil dan nalog, da vse illegalne organiza-

cije v Trstu t. j. CLN, OF, DE, KPI in ostale z njimi povezane skupine, stvorijo skupen odbor, katerega odločitve naj bi bile medodajne in zlasti njene voditelje. Silede številne aratcije, mučenja in ubijanja najboljsh aktivistov po zaporih. Ječe se zopet polno kot pred meseci. Vendar pa aktivisti ne murajoje. Sicherno neče se pojavljajo na zidovih novi napisi. Ceste so posute z letaki, s tovarniških dimnikov zaplapolajo zastave svobode; dnevno se vrše napadi na nemške stacije. Peklenški stroji pokajo v lokalih, kjer je nemško vojaštvo. Okupator se ne čuti več nikjer varnega. V svojem besu uporabi zadnje sredstvo: talce. Sovražnik je dosegel nasprotno. Ljudstvo ga zamrzi še bolj in še bolj se naveže v svojih simpatijah na OF.

Ker doslej Italijani niso imeli množične organizacije, tako KP Slovence in KP Italije dala pobudo, da se obnovi Delavska enotnost, ki je že pred kapitulacijo bila povezavala slovenske in italijanske delavce v enoten blok. Zadržali si je nalogo urjavati slovensko-italijansko bratstvo ter voditi neizprosno borbo proti okupatorju. Delavstvo v tvornicah in delavnicah se vse bolj zgrinja okrog odborov Delavske Enotnosti in postaja enotna in močena sila, s katero računa ne le delodajalec, temveč tudi okupator.

V bunkerjih sredi mesta in v predmestjih se v petih tiskarnah tiskajo letaki, ki gredo v milijone, ter časopisi «Unità operaia», «Delavska enotnost», «Tedenski pregled» in «Mlada pest». Nihče več ne verjame vestem okupatorjevi, časopisov in «Piccolu». Tržačani nestrpno čakajo vesti, ki jih prinašajo ilegalni časopisi. Z veliko poštvalnostjo nosijo zlasti žene v zavitkih na javnih ulicah liste, od kod se razdeljujejo.

Da si ustvarimo vsaj približno sliko močnega osvobodilnega gibanja, naj navedemo, da je začetkom jeseni 1944 delovalo v Trstu 212 tedenskih odborov in 24 okrajnih odborov OF, ki so šteli 1400 odnornikov brez ostalih članov in simpatizerjev. K temu številu moramo dodati 72 obratnih odborov in nad 200 podoborov Delavske Enotnosti s preko 2000 aktivisti ter končno še vse one odbore, ki jih je organizirala KP Italije in skupine GAI (Giovanti antifascista italiana) in DAI (Donne antifasciste italiane), ki so razvijale ilegalno delovanje med Italijanski ni množicami.

Odiolčni dogodki na frontah, ko so se Rdeča in zavezniške armade že borile na samih nemških tleh, so zahtevali tudi v Trstu združitve vseh sil, brez razlike politične pripadnosti. Na podlagi dogovora med Izvršnim odborom OF in vodstvom CLN-a (Comitato di liberazione nazionale) za Severno Italijo je bil dan nalog, da vse illegalne organiza-

cijske elemente ustvariti jez proti «slovenski nevarnosti». Sirok program tedanjega osvobodilnega gibanja in doslednost v borbi je vedno bolj združevala slovenske in italijanske delovne množice in jih končno združila v borbi za osvoboditev Trsta. Za čim tesnejšo povezavo med obojimi organizacijami pa so se bell Koordinacijski odbori, ki so vodili poleg politične in letkovne akcije, zabele napise in nepredelane nemške vojaške izdajalce.

Cim bolj se združuje oboje okrog hitlerjevskih tolp, tem o strežja in bolj odkrita postaja borba za osvoboditev. V Trstu se ustanovila Komanda mesta ter organizirajo vojaške enidine. Z veliko nestrpnostjo čaka vse napredno tržaško prebivalstvo Jugoslovanske armade, ki se naglo bliža mestu. Ko se prve edine prebijejo v mesto so tudi že redni bataljoni Komande mesta z nad 2500 borci na delu Razarujoje Nemce, domobrane in Guardio civico, vrše sabotaže in trosijo le tke. Raz okna pa zaplapolja na tisoče zastav z rdečo zvezdo v ozdrav Jugoslovanski armadi in l. maju, ki sta Tržačanom prinesla svobodo.

ZA BINKOŠTI

(25. in 26. MAJJA) **usi v Koprivo**
na proslavo 50. obletnice prosvet. društva „ZARJA“

Zarjani se skrbno pripravljajo, pripravite se tudi vi! — Na videenje! Spored objavimo pravočasno.

UIVOD

UVOZNI IN IZVOZNI ZAVOD
z o. j.

TRST
UL. CICERONE 8
TELEFON 56-88 - 29-306

Trgujemo na debelo z vsakovršnim blagom

JAVNI PLES

Zlati izkupilec bo za spomenik padlim borcem. Preskrbljeno bo za dober teren in prigrizke. Vabljani vsi!

Kmetje! Vrtnarji! Ali še ne veste?

Da se nahaja v TRSTU vaša KMETLIJSKA ZADRUGA, da ima svoj sedež v ulici MERCADANTE 4 (takoj za knjižarno Stoka), da dobite tam po zmernih cenah vse, kar potrebujete v kmetijstvu, da vas zadruga brani pred navijanjem cen v svobodni trgovini, da je vaša korist in dolžnost, obrniti se za nakup vseh kmetijskih potrebščin na naslov:

Kmetijska nabavna in prodajna zadruga z. o. z.
TRST, UL. C. MERCADANTE ST. 4 — TELEF. 88-19

ŠIVALNI STROJI SINGER

pogrezljivi, z ohištvom, iz prednovnega materiala ter drugih najboljših znamk po najugodnejših cenah, naprpad — Največje jamstvo, šest mesecev na poizkušnjo. Ohišja in posamezni nadomestni deli vedno v zalogi.

OBIŠČITE NAS v ul. dell'Istria 13 - tel. 94-465

Jastreb z morja

(v glavni vlogi FERROL PLYN), katerega predvaja v nedeljo in ponedeljek KINO NA OPCINAH. V nedeljo začetek ob 15.30. V ponedeljek ob 18.